

Deze bijlage hoort bij de ThiemeMeulenhoff- uitgave (isbn 978 90 069 7800 1) :

Als opvoeden niet vanzelf gaat

Orthopedagogiek in de praktijk

Liesbeth van Hoof
Marleen de Vries

Bijlage IV

Onderwijs en speciale leerlingenzorg

IV.1	Het onderwijsstelsel	3
IV.2	Het speciaal basisonderwijs	5
IV.3	Het rugzakje en het speciaal onderwijs	7
IV.4	De gespecialiseerde scholen voor het voortgezet onderwijs: leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs	11
IV.5	Time-out-voorzieningen	12
IV.6	Veranderingen in het stelsel	14
	Literatuur	16
	Register	17

Fabian

Fabian is 10 jaar. Hij verblijft op een medisch kindertehuis. Hij heeft gedrags- en leerproblemen, wat er samen met de problemen in zijn gezin voor zorgt dat hij op dit moment niet thuis kan wonen. De instelling waar hij verblijft heeft behalve verschillende leefgroepen ook een basisschool. Het is een school voor speciaal onderwijs: cluster 4.

De ouders van Fabian vinden het erg moeilijk om voldoende structuur te bieden, ze kunnen hun eigen leven al nauwelijks structureren. Vader weet niet goed wat hij wil in het leven en wisselt daardoor vaak van baan. Er zijn soms maanden dat hij thuis zit en er geen geld wordt verdiend. Moeder kan niet goed met deze situatie omgaan en vertrekt dan voor een aantal dagen naar haar eigen moeder. Toen Fabian nog thuis woonde ging hij soms met moeder mee, soms ook bleef hij bij vader achter. Ook nu weet hij niet altijd van tevoren waar en bij wie hij het weekeinde zal doorbrengen. Hierdoor is de opvoedingssituatie erg rommelig. De afspraken en begeleiding van het medisch kindertehuis werken wel, maar de ouders komen er door hun eigen problemen vaak niet aan toe ze na te leven.

Hilde

Hilde is 8 jaar. Ze zit op een reguliere basisschool en laat daar in toenemende mate leerproblemen zien. Rekenen en lezen was altijd al lastig, maar de laatste maanden lijkt het hele leerproces te stagneren. Daarnaast lijkt Hilde zich steeds meer terug te trekken. Bij ontlading kan ze heel boos worden. De school en de ouders maken zich zorgen, want de geboden ondersteuning biedt geen uitkomst meer.

Anne

Anne van 5 heeft een ontwikkelingsachterstand op meerdere gebieden, maar vooral haar spraakontwikkeling wekt zorgen. Anne kan zich niet goed uiten en andere mensen begrijpen haar vaak niet. Dat leidt tot woede-uitbarstingen bij Anne en onmacht bij de ouders. De kinderarts verwijst de ouders naar het Audiologisch Centrum, waar haar gehoor, taalniveau, spraak en intelligentie worden onderzocht. Het gehoor en de intelligentie zijn voldoende, maar Anne blijkt een taalstoornis te hebben. Dit belemmert niet alleen haar schoolontwikkeling, maar ook haar algemene ontwikkeling. Op grond daarvan adviseert het Centrum plaatsing op een cluster-2-school. Anne krijgt daar ook logopedie.

Usman

Usman is 3½ jaar. Hij luistert niet naar zijn ouders. Moeder heeft het idee dat hij niet goed hoort. Bij de gehoortests van het consultatiebureau viel dat al wel op, maar de indruk was dat dat te maken had met zijn passiviteit. Usman reageerde niet al te veel op zijn omgeving.

Het was opvallend dat Usman veel last had van oorontstekingen. Hij werd daarvoor behandeld, maar toch kwamen ze steeds weer terug. De zorgen om zijn gehoor bleven, maar de hoop was dat het goed zou komen, zodra hij geen oorontstekingen meer zou hebben.

Als Usman op de leeftijd van 3½ jaar wordt verwezen naar het Audiologisch Centrum, volgt een uitgebreid onderzoek. Daarbij blijkt een grote achterstand op het gebied van spraak-taal, zowel in het Nederlands als in het Somalisch, zijn moedertaal, maar ook een sterk gehoorverlies dat waarschijnlijk blijvend is. De ouders en Usman worden hierin begeleid. Wanneer Usman 4½ jaar is, wordt een rugzakje aangevraagd vanuit cluster 2, waardoor hij onderwijs kan blijven volgen in het reguliere basisonderwijs met extra ondersteuning op het gebied van zijn gehoorproblemen.

IV.1 Het onderwijsstelsel

In § 15.4 van het boek (*Onderwijs en speciale leerlingenzorg*) hebben we beschreven dat het onderwijsstelsel ingewikkeld is. Zo is er het regulier onderwijs en zijn er speciale voorzieningen voor kinderen en jongeren die extra steun/begeleiding nodig hebben binnen het regulier onderwijs en het speciaal onderwijs.

Het regulier onderwijs in Nederland is op te delen in vijf delen:

- het basisonderwijs, ook wel het primair onderwijs genoemd. Het basisonderwijs biedt onderwijs aan kinderen tussen 4 en 12 jaar. Aan het einde van de basisschool wordt een advies gegeven over het niveau dat bij het kind past. Dit advies bepaalt in zeer grote mate de keuze welke vorm van het voortgezet onderwijs het kind zal volgen;
- het voortgezet onderwijs. Dat bestaat uit de volgende richtingen:
 - het vmbo (Voorbereidend Middelbaar BeroepsOnderwijs);
 - de havo (Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs);
 - het vwo (Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs);
- het secundair beroepsonderwijs, ofwel het mbo;

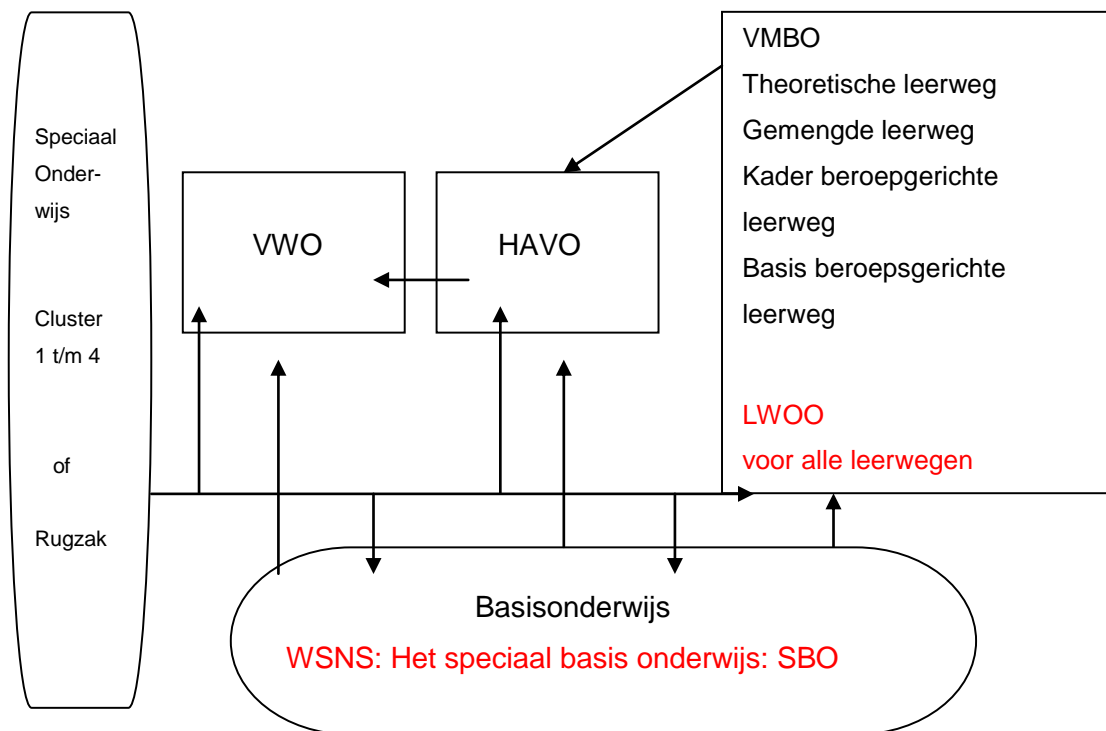
- het hoger onderwijs:
 - het hoger beroepsonderwijs (hbo);
 - het wetenschappelijk onderwijs (de universiteit; w.o.);
- het volwassenenonderwijs.

Kinderen en jongeren die extra steun en begeleiding nodig hebben, kunnen die binnen de zorgstructuur van hun eigen school krijgen of via bovenschoolse ondersteuning (zie boek hoofdstuk 14 *Het orthopedagogisch werkveld* en § 15.4 *Onderwijs en speciale leerlingenzorg*). Indien dat niet voldoende is, kan het kind aanspraak maken op de volgende soorten onderwijs:

- de speciale scholen voor het basisonderwijs (SBO). Deze vorm van ‘gespecialiseerd onderwijs’ maakt onderdeel uit van het reguliere onderwijs. Dit onderwijs krijgt vorm binnen het Weer Samen Naar School (WSNS-)samenwerkingsverband .
- het speciaal onderwijs (SO) dat aangeboden wordt vanuit vier Regionale Expertise Centra (REC). REC-scholen hebben ook een afdeling voor het voortgezet onderwijs. Het speciaal onderwijs is verdeeld in vier clusters, namelijk:
 - *cluster 1*: voor leerlingen met een visuele beperking;
 - *cluster 2*: voor leerlingen met een communicatieve beperking (ernstige gehoor-, spraak- en/of taalproblemen);
 - *cluster 3*: voor leerlingen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking en ernstig zieke kinderen;
 - *cluster 4*: voor leerlingen met een psychiatrische stoornis of gedragsstoornis;
- het praktijkonderwijs, dat vorm krijgt binnen het voortgezet onderwijs. Deze vorm van onderwijs richt zich vooral op het verkrijgen van een plaats op de arbeidsmarkt met behulp van certificaten en AKA-trajecten (trajecten voor arbeidsmarktgekwalificeerd assistent);
- leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) is een vorm van voortgezet onderwijs, gericht op leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben om een diploma in een van de leerwegen te behalen.

Ouders en leerkrachten van kinderen over wie men zich zorgen maakt kunnen een beroep doen op het gespecialiseerde onderwijs, mits het kind daarvoor een indicatie krijgt. Op welke school men een beroep mag en kan doen hangt af van de vastgestelde criteria van de indicatie-

commissies, de problematiek van het kind en de keuze van ouders (en school). Figuur IV.1 geeft een schema van het onderwijssysteem.

Figuur IV.1 Werkvelden overzicht onderwijs

IV.2 Het speciaal basisonderwijs

De in 1901 ingevoerde leerplicht schreef voor dat ieder kind dat leerplichtig was onderwijs moest volgen. In 1920 is de Wet op het Lager Onderwijs ingevoerd. Deze zorgde ervoor dat de leerlingen die extra ondersteuning nodig hadden, onderwijs volgden op het Buitengewoon Lager Onderwijs (BLO). Deze onderwijsvorm kreeg in 1977 de naam ‘Speciaal onderwijs’ (SO). Er is al sinds halverwege de jaren 60 van de vorige eeuw veel discussie over het onderwijsstelsel in Nederland. De vraag blijft steeds: hoe moeten we omgaan met de leerlingen die extra begeleiding nodig hebben en hoe kunnen we dit het beste invullen? De daarbij behorende vraag was steeds of deze kinderen gewoon op het reguliere of op het speciaal onderwijs terecht moesten komen.

In de jaren 80 bleek het aantal kinderen dat naar het speciaal onderwijs ging, te groeien. Deze groei kwam niet alleen doordat er meer leerlingen waren die extra begeleiding nodig hadden, maar ook doordat het reguliere onderwijs en het speciaal onderwijs gescheiden waren. De twee soorten onderwijs vulden elkaar niet aan.

Het speciaal onderwijs bleef daardoor maar groeien en werd onbetaalbaar. Een leerling in het speciaal onderwijs kost namelijk vier keer zoveel als een leerling in het reguliere onderwijs (Alkema, Van Dam, Kuipers, Lindhout, & Tjerkstra, 2006). Voor de overheid waren vooral de financiële gevolgen van de groei van het speciaal onderwijs de reden om het systeem eens onder de loep te nemen. Bovendien bleef de maatschappelijke kritiek bestaan dat kinderen en jongeren met ontwikkelingsproblemen niet buitengesloten moesten worden, maar het beste konden worden geholpen in hun eigen omgeving. Dit zou ook de stigmatisering van deze leerlingen kunnen tegengaan. Deze opvattingen zijn anno 2011 nog van grote invloed.

Dit zorgde vanaf 1990 voor een aantal grote veranderingen. Zo werd het beleid van Weer Samen Naar School ingevoerd. Dit beleid heeft als doel dat het reguliere onderwijs zijn zorg over leerlingen met ontwikkelings- en/of leerproblemen verbreedt, zodat deze groep binnen het reguliere onderwijs kan blijven en niet standaard doorstroomt naar het speciaal onderwijs. Daarna werden de reguliere scholen en de scholen voor Moeilijk Lerende Kinderen (MLK-scholen) en voor kinderen met Leer- en Opvoedingsproblemen (LOM-scholen) verplicht om met elkaar samen te werken. Iedere school moest zich bij een samenwerkingsverband aansluiten. Vervolgens werd in 1998 de Wet op het Primair Onderwijs ingevoerd. Deze wet zorgde ervoor dat de voormalige MLK- en LOM-scholen werden ondergebracht in het speciaal basisonderwijs. Naast deze wet werd ook de Wet op de Expertisecentra (WEC) ingevoerd.

De WSNS-samenwerkingsverbanden van de scholen ontvangen van de overheid een budget om leerlingen met enkele speciale zorgbehoeften op te vangen en te begeleiden of advies te geven. Het is de verantwoordelijkheid van de samenwerkingsverbanden om te adviseren welke vorm van onderwijs het beste is en/of dat onderwijs aan te bieden. Dit kan middels speciale begeleiding, interne begeleiders, remedial teachers en soms ook met speciale hulpklassen en aangepaste schoolboeken. Het samenwerkingsverband kan ook een SBO-school omvatten, een aparte basisschool, die gespecialiseerd is in onderwijs voor deze zorgleerlingen. Sommige scholen

binnen een samenwerkingsverband functioneren als expertisecentrum bij een bepaalde problematiek. Het samenwerkingsverband mag dit zelf invullen.

Een samenwerkingsverband bestaat uit meerdere scholen. Zijn er over een bepaalde leerling zorgen, dan zal de school deze eerst met de ouders en in het ZAT bespreken. De ouders kunnen het kind dan, meestal in samenspraak met de school, aanmelden bij een speciale commissie, de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL). De PCL beoordeelt of het aangemelde kind gebruik kan maken van extra zorg binnen het speciaal basisonderwijs en geeft daarvoor een indicatie. Dat betekent dat de leerling extra zorg aangeboden krijgt binnen een SBO-school van het samenwerkingsverband. De ouders zijn voor een groot deel afhankelijk van het oordeel van de PCL. Wanneer die oordeelt dat extra zorg nodig is, adviseert de commissie ook wie die zorg het beste kan bieden: de eigen school of een andere school binnen het samenwerkingsverband. Het PCL kan echter ook aanmelding voor het speciaal onderwijs adviseren.

Hilde

Nadat bij Hilde een aantal didactische toetsen en een intelligentietest zijn afgenomen, doen de ouders op advies van de school een aanvraag bij de PCL van het samenwerkingsverband. De commissie adviseert plaatsing op de SBO-school. Niet alleen omdat Hilde leermoeilijkheden heeft, maar ook omdat die steeds meer weerslag hebben op haar motivatie om te leren en op haar zelfvertrouwen. Op de SBO-school kan ze in het klasje van zestien kinderen meer aandacht krijgen. Bovendien heeft deze school meer didactische mogelijkheden om aan te sluiten op haar specifieke problemen met het onderwijs.

IV.3 Het rugzakje en het speciaal onderwijs

Chantal

In hoofdstuk 11 werd al even kennis gemaakt met het zusje van Rutger. Chantal is verstandelijk beperkt, maar zit wel op dezelfde school als haar broer. Samen op het reguliere onderwijs. Hoe kan dat nu?

In 1996 presenteerde de toenmalige staatssecretaris Tineke Netelenbos het beleidsplan *De rugzak*. Dit beleidsplan gaat in op het onderwijs voor kinderen met een beperking. Het beleid is erop gericht dat ouders van kinderen met een beperking zelf moeten kunnen kiezen waar hun kind onderwijs volgt. De extra kosten die hiermee gemoeid zijn, worden betaald door middel van leerlinggebonden financiering (LGF). Deze leerlinggebonden financiering ofwel ‘rugzakje’ kan op verzoek van de ouders worden toegekend aan kinderen met een indicatie van de onafhankelijke Commissie voor Indicatiestelling (CVI). Het budget komt niet in handen van de ouders (in tegenstelling tot het persoonsgebonden budget), maar gaat rechtstreeks naar de school waar het kind onderwijs gaat volgen.

Chantal

De ouders van Rutger en Chantal hadden gehoord van deze regeling en wilden er graag gebruik van maken, omdat ze Chantal het liefst op dezelfde school zagen als haar broer. Ze hoopten dat Chantal zich op een reguliere school kon optrekken aan de andere kinderen en vriendjes zou krijgen in de buurt. De CVI-indicatie geeft haar het recht op een speciale onderwijsvoorziening. Chantal neemt dit recht als het ware in haar rugzak mee, door het reguliere basisonderwijs te volgen met extra begeleiding vanuit een cluster-3-school.

Usman

Ook de ouders van Usman kiezen voor plaatsing op een reguliere school met extra ondersteuning via het rugzakje. In zijn geval komt een logopediste vanuit REC 2 regelmatig naar de school om met Usman te werken en met de leerkracht te bespreken hoe ze het beste met hem kan omgaan en de leerstof voor hem toegankelijker kan maken.

Het leerlinggebonden budget bestaat uit twee delen, namelijk een deel voor ambulante begeleiding vanuit het Regionale Expertise Centrum (REC) en een deel voor de school om in te zetten voor de begeleiding van de leerling. Deze regeling biedt ouders de mogelijkheid om hun kind naar een reguliere school te laten gaan en toch de benodigde zorg voor hun kind te krijgen. Met het leerlinggebonden budget moeten de kinderen met een beperking een plaats houden of weer krijgen in de maatschappij. De maatregel levert daardoor een belangrijke bijdrage aan emancipatie en integratie van kinderen met een beperking of stoornis.

Naast de ambulante begeleiding verzorgen de regionale expertisecentra scholen voor speciaal onderwijs en speciaal voortgezet onderwijs. Deze scholen zijn bestemd voor kinderen met ernstige gedragsstoornissen en psychiatrische stoornissen, zoals Fabian, en kinderen met een beperking, zoals Chantal. Hiervoor is dezelfde indicatie nodig als voor de leerlinggebonden financiering. Dat betekent dat ouders van een kind met een CVI-indicatie hun kind ook kunnen aanmelden bij een REC-school.

Het REC helpt de ouders om een dossier aan te leggen voor de aanvraag van een indicatie bij de CVI. Deze onderzoekt of het kind in aanmerking komt voor een indicatie. Wanneer dat het geval is, kiezen de ouders voor een rugzakje voor het reguliere onderwijs en, als ze daar geen gebruik van willen maken of als ze samen met de school denken dat dat voor het kind in kwestie niet haalbaar is, voor een plaatsing op een REC-school.

Het onderwijs op de regionale expertisecentra wordt in de vier genoemde expertisegebieden geclusterd om de speciale deskundigheid op deze gebieden te vergroten en in stand te houden. Afhankelijk van de problematiek zal het kind bij het desbetreffende cluster worden aangemeld. Een doof of slechthorend kind zal bijvoorbeeld worden aangemeld voor speciaal onderwijs in cluster 2. En een kind met een verstandelijke beperking en een IQ lager dan 55 wordt aangemeld voor cluster 3. Als er sprake is van een psychiatrisch probleem of ernstig gedragsprobleem,

vastgesteld met behulp van de DSM-IV of de criteria van Rutter (zie boek § 8.1 *Typering van een problematische ontwikkeling*), sluit de hulpvraag van het kind aan bij de expertise van cluster 4.

Fabian

Fabian heeft eerst op een basisschool gezeten. Hij vertoonde al sinds zijn 6^e leerproblemen, leek niet stil te kunnen zitten en was volgens de leraar 'hyperactief'. Omdat hij weinig voortgang boekte en de leerkracht niet wist hoe hij Fabian moest aanpakken, zijn er diverse gesprekken met de ouders en de interne begeleider geweest. De ouders wisten ook niet wat er met Fabian aan de hand was. Thuis vertoonde hij dezelfde gedragsproblemen als op school.

Na een geweldsincident tussen Fabian en een ander kind werd er een aanvraag gedaan voor een cluster-4-school. De dichtstbijzijnde school was op het terrein van een medisch kindertehuis. Omdat thuis de problemen almaar toenamen en ambulante hulpverlening vanuit de jeugdzorg onvoldoende hielp, werd Fabian uiteindelijk voor 24-uursbehandeling op het medisch kindertehuis zelf geplaatst.

Anne

De ouders van Anne kiezen in overleg met het Audiologisch Centrum voor een plaatsing op een cluster-2-school. Ze vinden Anne te kwetsbaar voor de grote klassen van het gewone basisonderwijs. Anne kan zich moeilijk uiten en dat frustreert haar enorm en is bovendien een risico voor haar sociaal-emotionele ontwikkeling. In het klasje van twaalf kinderen en bij de logopediste wordt Anne gestimuleerd in haar spraak-taalontwikkeling en leert ze hoe ze het beste kan reageren als anderen haar niet begrijpen. En als ze 6 jaar is, start in haar klas een training in sociale vaardigheden.

Haar ouders vinden het jammer dat Anne niet in de buurt naar school kan en iedere dag door een busje moet worden opgehaald, maar ze genieten ervan als ze zien hoe vrolijk hun dochter is sinds ze naar deze school gaat.

IV.4 De gespecialiseerde scholen voor het voortgezet onderwijs: leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs

Het leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) wordt gegeven op het vmbo. Het vmbo kent vier leerwegen, de basisberoepsgerichte leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg, de gemengde leerweg en de theoretische leerweg. Binnen deze vier leerwegen kan de leerling gebruikmaken van het leerwegondersteunend onderwijs. LWOO is bedoeld voor leerlingen die het vmbo qua niveau wel aankunnen, maar extra ondersteuning nodig hebben vanwege hun leer- en/of gedragsproblemen om toch een diploma te kunnen behalen. Het LWOO kan op verschillende manieren worden aangeboden, net als de zorg in het speciaal basisonderwijs. De LWOO-gelden zijn echter niet leerlinggebonden, zoals bij de LGF. Hoe de zorg wordt aangeboden ligt bij het schoolbestuur en de leerkrachten. Het kan zijn dat er aparte klassen zijn opgezet, maar men kan bijvoorbeeld ook kiezen voor extra bijlessen of trainingen. Niet alle vmbo-scholen bieden LWOO aan. Ook hier kan men namelijk regionaal samenwerken, waarbij enkele scholen zijn gespecialiseerd in het bieden van LWOO. De leerling in het LWOO volgt dezelfde vakken als de andere leerlingen binnen de vier leerwegen van het vmbo. De leerling kan gedurende de gehele tijd op het vmbo leerwegondersteuning krijgen, maar dit hoeft niet.

Het praktijkonderwijs (PRO) is voor die leerlingen van wie de school niet verwacht dat ze, binnen de normale leerwegen en met leerwegondersteuning, hun vmbo-diploma gaan halen. Het praktijkonderwijs duurt zes jaar en kan worden geboden tot ongeveer de leeftijd van 19 jaar. De leerlingen die hiervoor in aanmerking komen stromen vaak pas laat in, bijvoorbeeld als ze 14 jaar zijn. Er wordt getracht hen op te leiden tot een plaats op de arbeidsmarkt. Er wordt les gegeven in kleine groepen en de vakken die worden gegeven, zijn afgestemd op de arbeidsmarkt. De leerlingen leren door ervaren, veel stages en veel oefenen. Wanneer ze het praktijkonderwijs hebben doorlopen ontvangen ze een getuigschrift van het praktijkonderwijs en de behaalde certificaten uit de branchegerichte cursussen (bijvoorbeeld lassen, heftruckchauffeur).

In tegenstelling tot bij het gespecialiseerd basisonderwijs en het speciaal onderwijs kunnen ouders hun kind niet zelfstandig aanmelden voor een indicatie. De school bepaalt of een bepaalde leerling een plek binnen het LWOO of PRO nodig heeft. Het voortgezet onderwijs heeft een

eigen beoordelingscommissie: de Regionale Verwijzingcommissie – voortgezet onderwijs (RVC-VO). Nadat de school een aanvraag heeft ingediend, bepaalt deze commissie aan de hand van de gegevens of de leerling een indicatie kan krijgen voor LWOO of PRO. De indicatiecriteria zijn landelijk vastgesteld.

IV.5 Time-out-voorzieningen

Wanneer leerlingen ernstige (gedrags)problemen laten zien en de school geen passend onderwijs kan bieden, kan het gebeuren dat de leerling thuiszit. Omdat iedereen recht heeft op onderwijs is dit een niet-toelaatbare situatie en kan een leerling ook worden geplaatst binnen een time-out-voorziening. De time-out-voorzieningen worden betaald vanuit de provinciale jeugdzorg en de WSNS-samenwerkingsverbanden. We beschrijven ze hier, omdat het voorzieningen zijn die nauw samenwerken met het onderwijs. Time-out-voorzieningen zijn:

- Op de Rails;
- Herstart;
- Rebound.

Op de Rails

Op de Rails is voor leerlingen die gedragsproblemen vertonen op school en als gevolg daarvan conflicten hebben met school en/of medeleerlingen. Het project is voor de leerlingen die geen indicatie hebben voor speciaal onderwijs, maar wel ondersteuning nodig hebben om terug te kunnen komen in het regulier onderwijs. Dit project wordt uitgevoerd door de regionale expertisecentra, cluster 4.

De leerling krijgt in een kleine groep les of training. Het programma is gericht op het aanleren van het op een juiste manier volgen van onderwijs en kan een aantal maanden tot maximaal een jaar duren. In deze periode doet men onderzoek naar het gedrag van de leerling. Hierdoor moet uiteindelijk de leerling teruggeplaatst kunnen worden naar het reguliere onderwijs. Om ouders te ondersteunen bemiddelt Op de Rails tussen ouders en scholen om zo een geschikte plek voor de leerling te vinden.

Herstart

Herstart is voor die leerling die geen indicatie van het CVI heeft, meer dan vier weken geen onderwijs volgt en voor wie er geen uitzicht is op een schoolplaatsing. Ook dit project wordt uitgevoerd door de regionale expertisecentra, cluster 4. Het heeft een tweeledig doel: bepalen welke school voor deze leerling het beste is en de leerling weer laten wennen aan regelmaat en het ritme van naar school gaan. De leerling volgt een programma van 13 weken. Dit programma kan per regio verschillen, maar is altijd op de leerling toegespitst. Wanneer de 13 weken niet voldoende zijn, kan de periode worden verlengd. Uiteindelijk moet de plaatsing binnen Herstart leiden tot het (her)plaatsen van de leerling in het regulier of speciaal onderwijs, ook weer afhankelijk van de indicatie.

Rebound

Reboundvoorzieningen zijn voor leerlingen die wegens gedragsproblemen de veiligheid van de docenten en medeleerlingen in gevaar brengen – dit door de veiligheid negatief te beïnvloeden en grenzen te overschrijden of dreigen te overschrijden. Door deze problematiek zijn ze niet langer op de school te handhaven of de school wil eerst meer inzicht in de problematiek krijgen. Daarnaast kunnen leerlingen binnen een reboundvoorziening worden geplaatst wanneer ze ernstige problemen vertonen op schoolloopbaangebied, bijvoorbeeld gebrek aan motivatie, schorsing, stagnatie en uitval.

Dit reboundproject wordt uitgevoerd door de samenwerkingsverbanden van het voortgezet onderwijs, meestal in samenwerking met de provinciale jeugdzorg, maatschappelijk werk, organisaties voor opvoedingsondersteuning, het mbo en het speciaal onderwijs. Leerlingen met een cluster-4-indicatie, leerlingen in een justitieel traject of langdurige thuiszitters worden uitgesloten van plaatsing.

De reboundvoorziening biedt een programma waarin hulpverlening en onderwijs zijn geïntegreerd en richt zich voornamelijk op gedrags- en motivatieveranderingen, het verbeteren van de leerattitude, het herstellen van verhoudingen en het inhalen van leerachterstanden. De school waar de leerling dan nog ingeschreven staat blijft wel verantwoordelijk voor het onderwijs. Dat betekent dat deze moet zorgen voor voldoende schoolwerk en verantwoordelijk is voor het corrigeren. De plaatsing moet er uiteindelijk voor zorgen dat de leerling terug kan stromen naar het reguliere onderwijs.

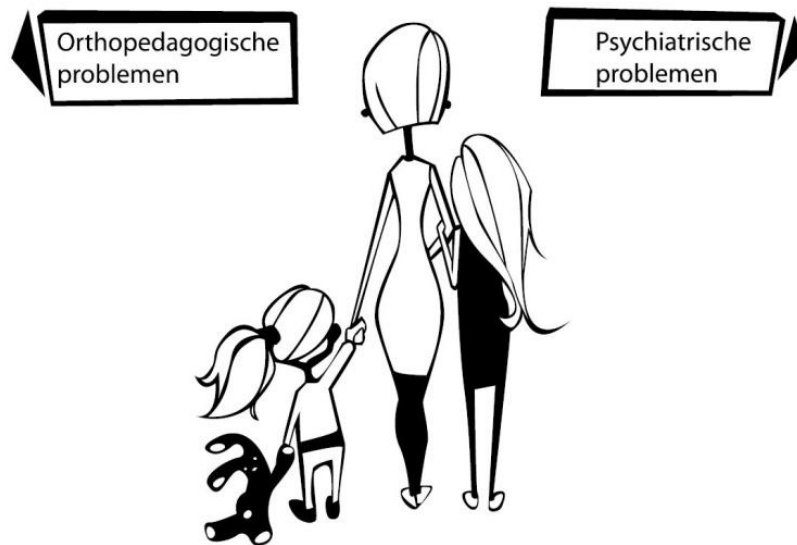
Steeds meer scholen in het voortgezet onderwijs hebben een eigen reboundvoorziening en zullen pas in een later stadium gebruikmaken van de reboundvoorziening van het Samenwerkingsverband. Sommige scholen spreken in dit verband over time-out-voorziening of hulpklas, of opvangklas.

IV.6 Veranderingen in het stelsel

Het onderwijs is aan verandering onderhevig. De laatste jaren is de term ‘brede school’ opgekomen. De brede school is een benaming voor een netwerk van voorzieningen waarin de school centraal staat. In de brede school wordt aandacht geschonken aan de leercontext van het kind; er worden allerlei activiteiten aangeboden om het kind in allerlei contexten te laten leren. De brede school heeft een samenwerking met de dagopvang van kinderen en met na- en buitenschoolse opvang. Hierdoor zijn de lijnen tussen de organisaties die zich met de kinderen bezighouden korter en kan men de ontwikkeling van de kinderen beter in de gaten houden. Door veelvuldig samen te werken kan er waar nodig betere en passende zorg en begeleiding aan ouders en kinderen worden geboden.

Zoals eerder beschreven is het WSNS-project mede opgezet vanuit het idee dat de beoogde doelgroep in feite niet gescheiden moet worden onderwezen. Deze leerlingen moeten ‘samen’ met andere leerlingen naar school kunnen. In het boek is in hoofdstuk 2 (*De geschiedenis van de orthopedagogiek*) en 14 (*Het orthopedagogisch werkveld*) te lezen, dat de pedagogische visie op kinderen met ontwikkelingsproblemen steeds is veranderd. Het segregeren van kinderen met specifieke behoeften volstaat niet meer in de huidige visie. De tijdgeest is tegen segregatie en pleit voor ‘inclusion’, de maatschappelijke noodzaak om mensen met of zonder handicap, beperking of stoornis bij elkaar te houden (Alkema et al., 2006). Het is echter de vraag of ‘inclusion’ wordt bereikt door het huidige onderwijsbeleid. Het onderwijsstelsel dat veel voorzieningen heeft en complex is, heeft soms geen plaats voor kinderen met specifieke problemen.

De vele zorgvoorzieningen zorgen ook voor discussies. Ouders zien door de bomen het bos niet meer, mede doordat het gespecialiseerde onderwijs onder verschillende wetten valt: de Wet op het Primair Onderwijs, de Wet Voortgezet Onderwijs, de Wet Educatie en Beroepsonderwijs en de Wet op de Expertise Centra.

Door de verschillen in wet- en regelgeving wordt het zorgsysteem regelmatig als bureaucratisch gezien. Door wachtlijsten worden kinderen, in het slechtste geval, soms toch nog van onderwijs afgezonderd. Ondersteuningsbehoeften van kinderen zijn niet zo gemakkelijk in hokjes te verdelen, waardoor niet ieder kind passend onderwijs krijgt.

In 2005 is de beleidsnotitie *Vernieuwing zorgstructuren in het funderend onderwijs* naar de Tweede Kamer gestuurd (Van der Hoeven, 2005). Deze beleidsnota is geschreven op een nieuw onderwijsbeleid. Het nieuwe beleid is erop geënt dat schoolbesturen een zorgplicht hebben. Onder deze zorgplicht wordt het volgende verstaan:

'Ieder schoolbestuur heeft de verantwoordelijkheid een passend onderwijszorg-arrangement aan te bieden aan iedere leerling die zich bij een school van dat schoolbestuur aanmeldt of bij een school van dat bestuur is ingeschreven. Als een school een bepaald arrangement niet zelf in huis heeft, moet het bestuur van die school in samenwerking met besturen die dit arrangement wel kunnen aanbieden zorgen dat de leerling dat onderwijsarrangement aangeboden krijgt, met een gemotiveerde doorverwijzing.'

Het passend onderwijs mét zorgplicht zal in 2012 worden ingevoerd. De schoolbesturen kunnen daarna zelf bepalen hoe de extra gegeven zorg eruit gaat zien. Voor elke leerling die aangemeld wordt of tot een school toegelaten is moet men passend onderwijs kunnen bieden. Daarvoor is het van belang dat de schoolbesturen samenwerken, niet alleen met andere scholen, maar ook

met hulpverlenende instanties als Bureau Jeugdzorg. Het kan wel voorkomen dat de school waar het kind is aangemeld de onderwijs­zorg voor het kind niet optimaal kan bieden. In dat geval heeft deze school zelf de verantwoordelijkheid om een andere plaats te zoeken. Het is de bedoeling dat de school en ouders hierin met elkaar samenwerken. Een ouder kan bijvoorbeeld invloed uitoefenen op welke andere scholen een optie kunnen zijn en ouders moeten uiteindelijk ook instemmen met het aanbod dat wordt gegeven. Dit geldt voor zowel een aanbod van een andere school als het zorgaanbod dat door de school zelf wordt gegeven. Ieder kind moet daardoor ook een plek krijgen op een school. Dit plaatsingsbeleid wordt door de onderwijsinspectie gecontroleerd.

Passend onderwijs is niet hetzelfde als inclusief onderwijs. Een school kan ervoor kiezen om inclusief onderwijs te bieden. Dit betekent dat iedere leerling (welke problemen die ook heeft) binnen de school les krijgt. Passend onderwijs betekent dat er voor de leerling passende zorg wordt gezocht, binnen de eigen school of anders op een school die meer passende zorg kan bieden.

Literatuur

- Alkema, E., Dam, E. van, Kuipers, J., Lindhout, C., & Tjerkstra, W. (2006). *Meer dan Onderwijs. Theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool*. Assen: Van Gorcum.
- Hoeven, M.J.A. van der (2005). *Vernieuwing zorgstructuren in het funderend onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Register

Het Romeinse cijfer geeft aan in welke bijlage de term te vinden is. Vervolgens staat het paragraafnummer aangegeven.

AKA-traject	IV:1
basisonderwijs	IV:1
basisonderwijs, speciaal	IV:2
brede school	IV:6
cluster 1	IV:1
cluster 2	IV:1
cluster 3	IV:1
cluster 4	IV:1
Commissie voor Indicatiestelling (CVI)	IV:3
CVI	IV:3
havo	IV:1
hbo	IV:1
Herstart	IV:5
leerlinggebonden financiering (LGF)	IV:3
leerweg	IV:4
leerwegondersteunend onderwijs (LWOO)	IV:1, IV:4
LGF	IV:3
LOM-school	IV:2
LWOO	IV:1, IV:4
mbo	IV:1
MLK-school	IV:2
onderwijsstelsel	IV:1
Op de Rails	IV:5

passend onderwijs mét zorgplicht	IV:6
PCL	IV:2
Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL)	IV:2
praktijkonderwijs	IV:1
praktijkonderwijs (PRO)	IV:4
primair onderwijs	IV:1
PRO	IV:4
rebound	IV:5
REC	IV:1
Regionaal Expertise Centrum (REC)	IV:1
rugzakje	IV:3
SBO	IV:1
SBO-school	IV:2
secundair beroepsonderwijs	IV:1
SO	IV:1, IV:2
speciaal basisonderwijs (SBO)	IV:2
speciaal onderwijs (SO)	IV:1, IV:2
speciale school voor het basisonderwijs (SBO)	IV:1
time-out-voorziening	IV:5
vmbo	IV:1
vmbo, leerwegen	IV:4
voortgezet onderwijs	IV:1
vwo	IV:1
Weer Samen Naar School (WSNS)	IV:1, IV:2
zorgplicht	IV:6